

ւել նորա բարեկամ և ճշմարիտ ազա-
տութեանը ցանկացող է , և խորին շը-
նորհակալեաց ալ արժանի է . որուն
եթէ հնազանդիմք , ոչ թէ միայն բան
մը կորուսած չեմք ըլլար , այլ ընդհա-
կառակը ալ աւելի շահած կրկամք .
մանաւանդ երբ սխալած ըլլալին
ճանչնամք . քանզի « Առաքինութիւն
չքնաղ է խոստովանիլ զսխալանս » :

Ե Ր Ա Ձ

Քանի որ խնայական կարողութեան
այլ և այլ հանգամանաց վերայ կը խոր-
հիմք , երազն՝ ալ աւելի կը պարզուի
մեր մտաց առջեւ : Երազն ուրիշ բան
չէ բայց եթէ մեր մտաց գործունէութեան
յայտարարը , և մեր խորհրդաց
չղթայն , որ զուգորդութեանց օրէնք-
ներով զանազան նիւթերու վերայ կը
տարածի :

Մեր միաբն ինչպէս արթնութեան
ատեն , նոյնպէս և քնոյ ժամանակ շա-
րունակ կը գործէ , որ ապացոյց է մեր
հոգւոյ անմահութեան . մտաց այս
գործունէութիւնը մտքին զարգացման
և կրթութեան համեմատ կրնայ կանո-
նաւոր և անկանոն լինիլ : Ուստի բարե-
կիրթ , կանոնաւոր , դատաւարակեալ ,
բարեխառն , ժուժկալ եւ ողջախոհ
մարդիկ՝ անկանոն , խառնաշփոթ եւ
անհանգստութիւն առթող երազներ
տեսնելէ ազատ են : Ինչպէս որ մեր
խորհուրդը արթուն եղած ատեննիս
ալ շատ անգամ անկապակից բանե-
րու վերայ կը յաճի նոյնպէս և գիշե-
րըն ալ , ուստի զարմանք չէ երբ գի-
շերն ալ այնպիսի երազներ գան , որք

և ոչ խի մեր կենաց մէջ վայրկեան մի
մոքերնէս անցած լինին , սակայն եթէ
յիշողութիւննիս սուր լինի եւ կարո-
ղանամք խոր հետազոտութիւն մի ը-
նել , դարձեալ մէկ գէպքի մը հետ
ուղղակի կտմանուղղակի մասնաւոր
կապակցութիւն ունենալը կը տես-
նեմք . բայց այս կապակցութիւնը ոչ
երազին բնութիւնն է եւ ոչ անհրա-
ժեշտ հարկ , այլ որովհետեւ յաճա-
խակի այսպէս սլառահաս է , ուստի
հաւանականաբար կը հետեւցնեմք թէ
կամ ցերեկուան խորհածնիս և կամ
մեր կենաց մէջ անցած բաներն են որ
գիշերն ալ մեր միտքը կը գան . բայց
քանզի գիտեմք՝ որ մեր միտքը կարող
է գաղափարաց բազադրութեամբ
այնպիսի խորհուրդներ ստեղծել , այն-
պիսի տեսիլներ հնարել , որք առաջինը
եղած լինին , ուստի կրնայ նոյն միտքը
երազի մէջ ալ այս կարողութիւնը դոր-
ժագրելով զանազան խորհրդոց կա-
պակցութեանն և բոլորովին նոր բան մի
երեւակայել :

Օր մի Արշալուսոյ մօտ երազ մի
տեսայ : Խիստ խառնամբոխ վրդովեալ
բազմութիւն մի կար հեռին , որ խառ-
նակ աղաղակներով կը յուզէր ու կը
ծփար . բազմութիւնը երկարառակ կե-
րեւէր բայց իրենց վէճին առիթը դը-
րեթէ անիմանալի եղած էր . բազմու-
թեան մէջ մտերիմ բարեկամներ ալ
տեսայ , սակայն ես այս բազմութեանն
խիստ հեռի կը գտնուէի , անձամբ
այն տեղ ներկայ գտնուիլ չէր կարե-
լի , միայն օդոյն միջնորդութեամբ եւ
չորգիտեմ ուրիշ ինչ կերպով իրարու
ձայն որոշ կը լսէինք :

Տեսայ որ այն բարեկամներէս խիստ
մտերմին վերայ է այդ յուզումը , սըր-
տիս անզուսպ յարձակումով ոտտեայ
ի վեր , բարձր քարի մի վերայ կանգ-
նեցայ , և հասկացածիս ջախ , որչափ որ

այն խառնիխուռն ձայներէն կրնայ հառ
կցուիլ, իբր թէ խնդիրն սրազուած հա
մարելով իմ այն բարեկամս պաշտպա
նել սխալ առանց ոչ և ահեակ նկա
տելու . իմ շուրջս եղող բազմութիւնը
իմ խօսքս կտրեցին և դեռ օղին մէջ
ջրուած այլ և այլ ազդականներով
խանդարեցին : Այս բանը ծանր եկաւ
ինձ , սիրաս խիստ վշտացաւ , ինձ այն
պէս եկաւ որ խօսելու ազատութիւնս կը
բռնաբարուի . ուստի ուրիշ հատու
ցում չըկրնալով ընել 'ի խոր խոցուած
և կարեւելէ 'ի սիրտ վշտացած' բեմէն
իջայ և առանձին սխալ ինձ եղած այս
անարգութեան վերայ մտածել , և որ
չափ անձնասիրութեամբ միակողմանի ,
այսինքն լոկ ինձ եղած զրկանաց վերայ
կը մտածէի , խնդիրն այնքան կը ծան
րանայր և անձիս անպտտութեանը
կը մեծնար , որով միշտ անմխիթար և
անհամոզելի կը մնայի . շատ բարեկամ
ներ յորդորեցին զիս եւ մխիթարեցին
բայց ծնդուտ , չէի կարող և ոչ մէկուն
անսալ . բանդի անոնց բոլոր ճշմարիտ ,
արդար և իրաւացի փաստերն իմ ինք
նասիրութեանս հնարած փաստերուն
առջեւ կը ոչնչանային : Ժամանակը
մութ գիշեր էր , իմ մտքս ալ կար
ծես ուրիշ բան չէր տեսներ բայց մի
այն ինք զինքս , ստիպեց եւ խօսելու
պարտքն ու պաշտօնն ունէի , լռու
թիւնս ալ տանջանք մի էր ինձ . պար
տազանց կը գտնուէի : Երթալով երկու
կողմէն աղմուկն ու շփոթութիւնը կը

շատնար . տեսարանն ահաւոր էր ,
շուրջս մտանդներ տառած կը տեսնէի ,
որոց մէջ կրնային անկանիլ այնպիսի
անձինք որք ինձ համար նուիրական
ու սիրելի էին . յանկարծ ջղային ցրն
ցումով մի տեղէս ցաթկեցի և բնու
կան բուռն բերմամբ մի անձս ճողոպ
րելու համար լռած սաստիկ ճիգէս
արթնայայ :

Այս երազն 'ի սկզբն խիստ ան
հեթեթ երեւցաւ ինձ և աննշան , բայց
անոր այլ և այլ պարագայից վերայ եր
կար խորհելէն վերջը իմացայ , որ ազ
գային ներկայ խնդրոց նկատմամբ ու
նեցած մէկ խորհրդածութեանս այլա
կերպեալ երեւոյթն էր այն , զոր այլ և
այլ նկատումներով չըպիտի կրնայի ար
տայայտել . ասով համոզուեցայ որ շատ
անգամ երբ մտքէս չանցած երազ մի
տեսայ կրսեմք . պէտք է գիտնամք որ
այն եւս երբեմն մտքէ անցած և այլա
կերպած է :

Այս ամէն բացատրութենէն կա
րող էմք հասկանալ երազին բնութիւ
նը . ուստի և անոր մեկնութիւնը պէտք
է մեր անցեալ գործոց եւ կազմակեր
պեալ խորհրդոց մէջ բնութեմք . որով
աղաս կը լինիմք նախապաշարման մը
տիրուր հետեւանքներէն և չեմք ստի
պուիր զմեզ այլ և այլ սնտոի կասկած
ներով մաշել ու տառապեցնել . այս
պիսի սնտոի խորհուրդներով նախա
պաշարեալ հոգին հանգիստ չէ կարող
լինիլ :